

# Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 2016-IV. Çeyrek (Ekim, Kasım, Aralık) ve 2016 Yılı Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2016'da gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2017 yılında Türkiye'nin ekonomik büyüme beklentisi nedir?

## GİRİŞ

Türkiye'nin 2016 yılı 4. çeyrek ekonomik büyümesinde iç faktörler ile birlikte dışarıda yaşanan gelişmeler de etkili olmuştur. Bu çeyrekte küresel piyasaları etkisi altına gelişmelerin başında 8 Kasım'da Trump'ın sürpriz bir şekilde ABD başkanı seçilmesi gelmiştir. Trump'ın, ABD başkanı seçilmesi durumunda yerine getireceğini söylediği vaatlerini seçilmesi ile birlikte uygulamaya başlaması piyasalarda tedirgin ve belirsiz bir hava oluşturmuştur. Ayrıca ABD Merkez Bankası (FED) 2016 yılının son toplantısını yaptığı 13-14 Aralık tarihlerinde beklentiler paralelinde faiz oranlarını 25 baz puan artırmış ve bu artışın 2017 yılında üç kez daha olabileceğinin de sinyallerini vermiştir. Bunun yanında Birleşik Krallık'ın AB'den resmen ayrılma sürecinin Mart 2017 itibarıyla başlayacağını açıklanması Brexit kaynaklı risklerin artmasına yol açmıştır. Avrupa Merkez Bankası (ECB) ise gerçekleştirdiği para politikası toplantısında herhangi bir faiz değişimine gitmeden varlık alım programını 2017 yılı sonuna kadar uzatma kararı almıştır.

Küresel piyasaları yakından ilgilendiren bir diğer önemli gelişme OPEC ülkelerinin petrol üretiminde kısıtlamaya gitmesi yönünde aldığı karar olmuştur. Petrol fiyatlarında uzun zamandır yaşanan düşüşe önlem olması amacıyla alınan bu karara OPEC üyesi olmayan Rusya'nın da katılması 2016 yılı sonuna doğru petrol fiyatlarında yükselişi beraberinde getirmiştir. Ancak karar sonrası üye ülkelerin üretimi kısma yönünde belirgin adım atmamış olmaları petrol fiyatlarında istenilen yükselişi getirmemiştir. Öte yandan Çin'deki ekonomik büyümede istikrarın sağlanması ve Japonya ekonomisinde deflasyonist baskıların devam ediyor olması da küresel piyasaları etkisi altına almaya devam etmiştir.

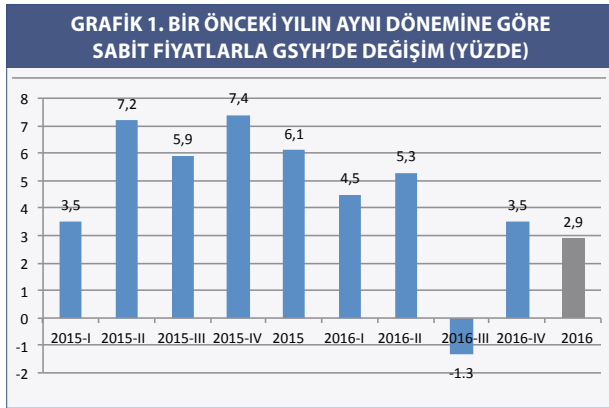
2016 yılı 4. çeyrekte Türkiye ekonomisini etkileyen iç piyasada yaşanan gelişmelere bakıldığında 15 Temmuz başarısız darbe girişiminin etkilerinin devam ettiği görülmüştür. Küresel belirsizlikler ve döviz kurundaki gelişmelere bağlı olarak TCMB 25 baz puan faiz artırımına giderken, yaşanan kötü süreçten kaynaklı algıyı yıkmak adına birçok kurum ve kuruluş da bu yönde çaba sarf etmiştir. Ayrıca petrol fiyatlarının

## ERDAL TANAS KARAGÖL

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü'nden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi'nde "Dış Borçlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerinde tamamladı. Ekonomik büyüme, savunma ekonomisi, dış borçlar, borç krizleri, IMF stand-by anlaşmaları, enerji ekonomisi, kamu harcamaları, sosyal yardımlar ve yoksulluk konularında yayımları bulunmaktadır. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nde profesör olarak çalışmaktadır.

sağladığı katkı ile Türkiye'nin 2016 yılındaki petrol ithalatı 27 milyar dolara gerilemiş ve bu durum ülke ekonomisinin önemli problemlerinden biri olan cari açığın azalmasını beraberinde getirmiştir.

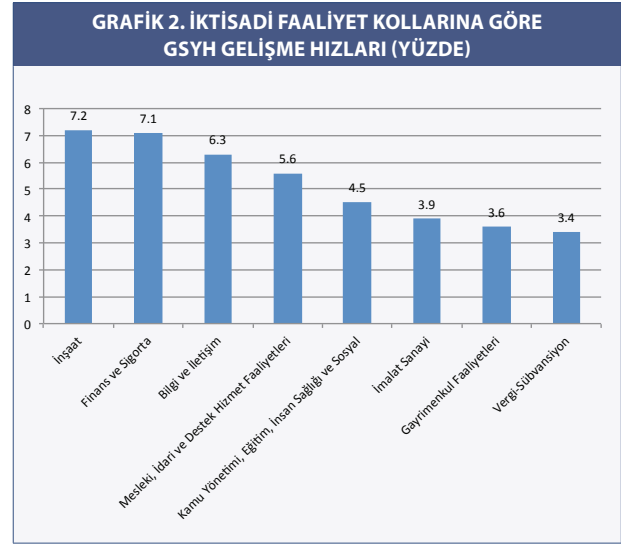
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH), 2016 yılı 4. çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre beklentilerin çok üzerinde yüzde 3,5 oranında büyümüştür. 2016 yılının tamamında ise ekonomik büyüme bir önceki yıla göre reel olarak yüzde 2,9 oranında artmıştır (Grafik 1). Böylece 2016 yılı üretim yöntemine göre cari fiyatlarla GSYH 2 trilyon 590 milyar 517 milyon TL'ye ve ABD doları cinsinden 856 milyar 791 milyon dolara ulaşmıştır. Ayrıca 2016 yılında kişi başına düşen GSYH cari fiyatlar ile 32 bin 676 TL, ABD doları cinsinden 10 bin 807 dolar olarak gerçekleşmiştir.



Kaynak: TÜİK

2016 yılının tamamında iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde en yüksek büyüme oranı yüzde 7,2 ile inşaat sektöründe meydana gelmiştir. İkinci en yüksek oran yüzde 7,1 ile finans ve sigorta sektöründe gerçekleşmiştir. İmalat sanayii sektörünün 2016 yılı gelişim hızı ise yüzde 3,9 olarak kaydedilmiştir (Grafik 2).

Diğer yandan 2016 yılı 4. çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayii endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre Ekim ayında yüzde 1,7, Kasım ayında yüzde 2,1 ve Aralık ayında yüzde 1,3 artmıştır. Bu artış hızıyla birlikte 2016 yılı dördüncü çeyrekte imalat sanayii bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,7 oranında artış göstermiştir.



Kaynak: TÜİK

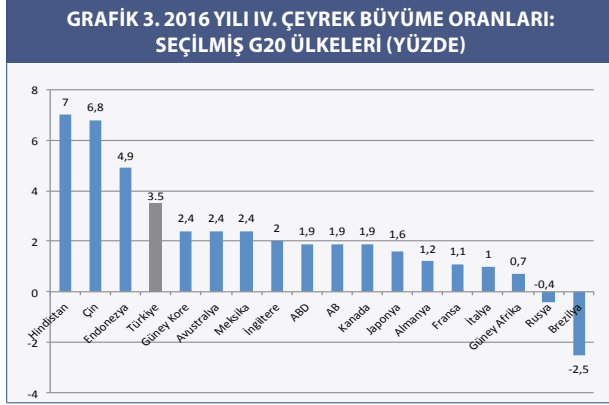
## ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

2016 yılında ABD'de Trump'ın başkan seçilmesi dünya piyasalarında şok ve belirsizliğe neden olmuştur. Birçok ülke ile zıtlıklar içeren politikalarına karşın Trump'ın seçim sürecinde vaat ettiklerini yerine getirme yolunda adımlar atması, 2016 yılının son çeyreğine damgasını vurmuştur. FED'in Aralık ayında faiz artırımına gitmesi ve bunun 2017 yılında da devam edeceğini açıklaması, küresel piyasalarda ABD etkisinin ağırlıkta olacağını göstermektedir.

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma sürecinin 2017 Mart ayında resmen başlayacağını açıklanması, İtalya'da yapılan referandum sonrasında yeni başbakanın seçilmesi ve AB ülkelerinin genelinde seçim süreçlerinin yaşanması 2016 yılı genelindeki Avrupa gündeminin iç gelişmeler yoğunluklu olduğunu göstermektedir. Öte yandan AB ve ABD tarafından ambargoların devam ettiği Rusya'nın 2016 yılı ekonomik büyümesi düşmeye devam etmiştir. Tüm bunlarla birlikte Çin'in ekonomik büyümesinde istikrara odaklanması IMF ve OECD'nin küresel ekonomik büyüme tahminini düşürmesinde etkili olmuştur.

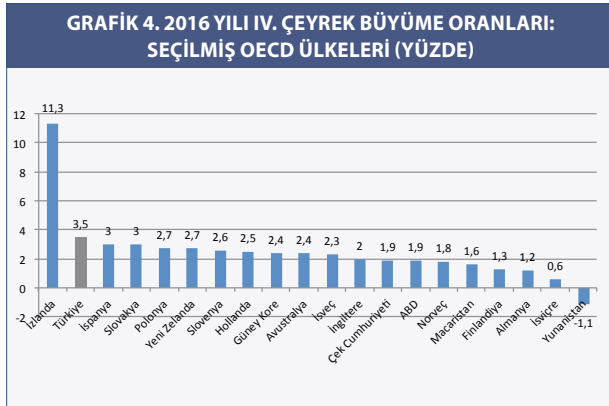
2016 yılında G20'ye üye ülkelerin büyüme performanslarına bakıldığında dördüncü çeyrekte en yüksek büyüme oranını yüzde 7 ile Hindistan'ın gerçekleştirdiği görülmektedir. Ekonomik büyümesi son yıllarda düşüşe geçen Çin ise yüzde 6,8 büyüme ile

Hindistan'ı takip etmiştir. Türkiye ise yüzde 3,5 büyüme oranı ile G20 ülkeleri içinde en hızlı büyüyen dördüncü ülke olmuştur (Grafik 3).



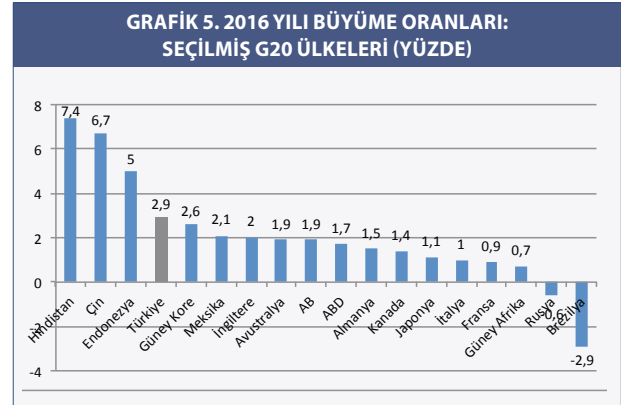
Kaynak: Tradingeconomics

Üye sayısı 34 olan OECD ülkeleri içinde dördüncü çeyrekte en yüksek büyüme oranına sahip olan ülke yüzde 11,3 ile İzlanda olmuştur. OECD ülkeleri içerisinde en hızlı büyüyen ikinci ülke ise yüzde 3,5 büyüme oranı ile Türkiye olmuştur. Üçüncü sırayı da yüzde 3 büyüme oranı ile İspanya almıştır (Grafik 4).



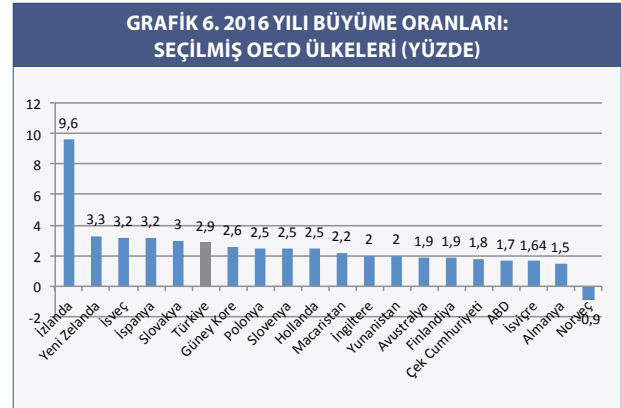
Kaynak: Tradingeconomics

2016 yılı ekonomik büyüme oranlarına bakıldığında G20 ülke ekonomilerinde Hindistan yüzde 7,4 büyüme oranıyla ilk sırada yer alırken Çin yüzde 6,7 büyüme oranı ile ikinci sırada gelmiştir. Gelişmekte olan bir diğer ülke olan Endonezya ise yüzde 5 büyüme oranı ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye yüzde 2,9 ekonomik büyüme oranı ile G20 ülkeleri arasında 2016 yılında dördüncü en hızlı büyüyen ülke olmuştur (Grafik 5).



Kaynak: Tradingeconomics

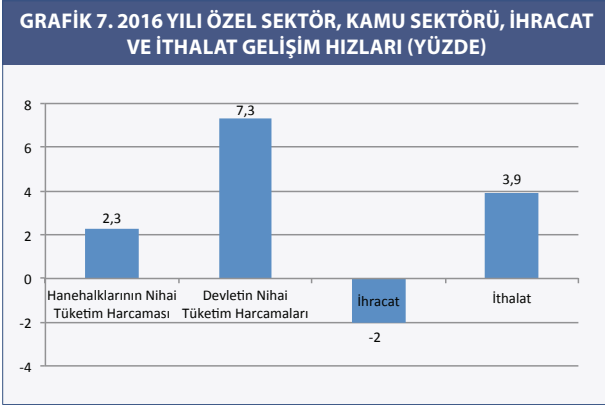
Seçilmiş OECD ülkelerinin 2016 yılı ekonomik büyüme performanslarına bakıldığında yüzde 9,6 ile İzlanda'nın başı çektiği görülmektedir. Yeni Zelanda yüzde 3,3 büyüme oranı ile ikinci sırayı alırken İsviçre ve İspanya yüzde 3,2 büyüme oranları ile üçüncü sırayı paylaşmışlardır. Türkiye ise yüzde 2,9 büyüme oranı ile beşinci sırada yer almıştır (Grafik 6).



Kaynak: Tradingeconomics

## HANEHALKI VE DEVLETİN NİHAİ TÜKETİM HARCAMALARI ARTTI

2016 yılı mal ve hizmet ihracat oranı yüzde 2 oranında azalmıştır. İç taleple ilgili en önemli göstergelerden biri olan hanehalkı nihai tüketim harcamaları bir önceki yıla göre yüzde 2,3 ve devletin nihai tüketim harcamaları ise yüzde 7,3 oranında artış göstermiştir. İthalat oranında yaşanan artış yüzde 3,9 olarak gerçekleşmiş ve dolayısıyla 2016 yılı ekonomik büyümesinde devletin nihai tüketim harcamaları etkili olmuştur (Grafik 7).



Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin ekonomik büyüme performansında önemli bir kalem olan ihracatın 2016 yılında jeopolitik koşullar nedeniyle azalmış olduğu görülmektedir. İhracat 2016 yılında bir önceki yıla göre yüzde 0,9 azalarak 142 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2016 yılında ithalat ise yüzde 4,2 azalarak 198 milyar

dolar seviyesine gerilemiştir. Diğer yandan ithalatın ihracattan daha yüksek bir hızla düşüş yaşaması neticesinde 2016 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak yüzde 69,5'ten yüzde 71,8'e yükselmiştir.

İhracatta yaşanan düşüşün önceki yıllara göre düşük kalmasında AB ülkelerinin ekonomik anlamda toparlanmaları etkili olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin en büyük ticari pazarı olan AB ülkelerine olan ihracatı 2016 yılında bir önceki yıla kıyasla yüzde 6,8 artış göstererek 68 milyar dolara yükselmiştir. Bu durumun yanı sıra Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatta yaşanan artış Türkiye'nin ihracat performansını olumlu etkileyen bir diğer unsur olmuştur. Afrika ülkelerine yapılan ihracatta yaşanan yüzde 8,4 oranındaki düşüş ise Türkiye'nin 2016 yılı ihracatındaki artışı engelleyen önemli unsurlardan biri olmuştur (Tablo 1).

**TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT**

Ülke Grupları	2015 (Ocak-Aralık)		2016 (Ocak-Aralık)		Değişim
	Değer (Bin Dolar)	Yüzde	Değer (Bin Dolar)	Yüzde	Yüzde
<b>İhracat</b>					
<b>Toplam</b>	<b>143.838.871</b>	<b>100,0</b>	<b>142.606.247</b>	<b>100,0</b>	<b>-0,9</b>
A- AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	63.998.494	44,5	68.371.621	47,9	6,8
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1.906.792	1,3	1.837.475	1,3	-3,6
C- DİĞER ÜLKELER	77.933.585	54,2	72.397.151	50,8	-7,1
1- Diğer Avrupa Ülkeleri	14.141.058	9,8	9.739.641	6,8	-31,1
2- Afrika Ülkeleri	12.448.924	8,7	11.408.595	8,0	-8,4
Kuzey Afrika Ülkeleri	8.527.126	5,9	7.756.711	5,4	-9,0
Diğer Afrika Ülkeleri	3.921.798	2,7	3.651.885	2,6	-6,9
3- Amerika Ülkeleri	9.225.109	6,4	9.350.620	6,6	1,4
Kuzey Amerika Ülkeleri	7.066.506	4,9	7.408.613	5,2	4,8
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	848.820	0,6	846.302	0,6	-0,3
Güney Amerika Ülkeleri	1.309.783	0,9	1.095.705	0,8	-16,3
4- Asya Ülkeleri	41.393.124	28,8	41.009.824	28,8	-0,9
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	31.085.756	21,6	31.317.746	22,0	0,7
Diğer Asya Ülkeleri	10.307.368	7,2	9.692.079	6,8	-6,0
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	619.476	0,4	736.046	0,5	18,8
6- Diğer Ülkeler	105.894	0,1	152.424	0,1	43,9
<b>İhracatın İthalatı Karşılama Oranı</b>		<b>69,5</b>		<b>71,8</b>	

Kaynak: TÜİK

## SONUÇ VE ÖNERİLER

2016 yılının son çeyreğinde küresel ekonominin büyük ölçüde Trump'lı ABD'nin etkisiyle şekillendiği görülmüştür. 2016 yılı genelinde ise ABD'deki seçim hazırlıkları, FED'in faiz artırıp artırmayacağı ve Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmaya yönelik kararı küresel piyasaların şekillenmesinde etkili olmuştur. Bunun yanında Ortadoğu'da yaşanan olaylara ABD ve Rusya'nın müdahil olması ve Suriye iç savaşından kaynaklı devam eden mülteci sorunu birçok ülkenin dış politikasında belirleyici bir faktör olmuştur.

Türkiye özelinde ise 2016 yılının ikinci yarısında yaşanan 15 Temmuz başarısız darbe girişimi, ilk anda piyasalarda tedirginlik yaratmış olsa da ilgili kurum ve kuruluşların büyük bir özveri ile geliştirdiği politikalar sayesinde Türkiye, 2016 yılında yüzde 2,9 oranında büyüme kaydetmiştir. Özellikle uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının bu süreçte açıkladığı düşük notlara ve başlatılan kur manipülasyonlarına rağmen Türkiye ekonomisi istikrarlı seyrine devam etmiş ve beklentilerin üzerinde bir büyüme performansı sergilemiştir.

Türkiye'nin son 14 yıllık ekonomik büyümesinde iç taleple birlikte ihracat da önemli bir rol oynamıştır. AB ülkelerinde yaşanan ekonomik toparlanma 2016 yılı genelinde ihracatta bir artışa yol açmış ancak

bu durum istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Suriye ve Irak'taki çatışma ortamının 2016 yılında da devam etmesi Türkiye'nin ihracat performansında hedeflenen artışı gerçekleştirilememesine sebep olmuştur. AB ülkelerinde yaşanan toparlanma ve Suriye'deki olası çözüm senaryolarının etkisi ile Ortadoğu ülkelerinde yaşanacak toparlanma, Türkiye'nin 2017 yılında ihracat destekli daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda Türkiye'nin önümüzdeki dönemlerde ihracat performansına öncelik vermesi gerekmektedir.

Türkiye'nin yüzde 2,9 büyüme oranı ile 2017-2019 Orta Vadeli Programı'nda (OVP) 2016 yılı için hedeflenen ekonomik büyüme oranına yaklaşması, 2017 yılında odaklanılması gereken yapısal reformlar için itici bir güç olacaktır. Petrol fiyatlarında devam eden düşüşün cari açığa olumlu katkısının devam edeceği öngörüsü ve beraberinde hayata geçirilecek yapısal reformlar Türkiye ekonomisini içeride ve dışarıda yaşanacak şoklara karşı daha dirençli hale getirecektir. Bu bağlamda önümüzdeki dönemlerde politika yapımcıların Türkiye ekonomisindeki sorunlu alanların başında gelen tasarruf, AR-GE yatırımları ve katma değerli üretime odaklı yapısal problemlere yönelmesi gerekmektedir.



SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI  
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH  
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

### SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya  
06700 Ankara TÜRKİYE  
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

### SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı  
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE  
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

### SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite  
1106 Washington D.C. 20036 USA  
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

### SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen  
Flat No: 19 Cairo EGYPT  
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985